

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ НА ЕКОЛОГІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА

Розглядаються основні напрямки та ефективність заходів впливу на екологізацію виробництва. Наводяться основні заходи впливу на екологізацію виробництва.

Doc. T.V. Kolomiyets' – USUFWT

Basic directions and efficiency measures of influencing on that ecological of productions

The basic directions and efficiency of measures of influencing on the that ecological of productions are considered. The basic measures of influencing on the that ecological of productions are pointed.

В умовах змін тенденцій розвитку світової економіки людство вже не має права ставитись до природи як споживача і розглядати її як склад сировини. Сьогодні актуальним завданням є створення такої системи функціонування виробництва, яка б забезпечила розвиток економіки України і водночас захистила навколишнє середовище від наслідків техногенної діяльності людини. Екологізація виробництва та енергозбереження – ось головні проблеми сучасного суспільства, адже вони стають ключовими у питанні конкурентоспроможності продукції. Не можливо не помітити те, що формування ринкових відносин супроводжується невідповідальністю суб'єктів господарювання за аварійне забруднення навколишнього середовища, частка яких в загальному обсязі забруднення становить від 20 до 30 %. Прямі втрати, пов'язані з техногенними аваріями і хронічними захворюваннями від забруднення навколишнього середовища, становить в Україні 4-6 % валового національного продукту. У своєму виступі на Всесвітньому Самміті з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі Президент України Леонід Кучма наголосив, що екологічні катастрофи за своїми спустошливими наслідками – не менша, якщо не більша загроза для людства, ніж війни та тероризм.

Тому основними напрямками екологізації виробництва є:

- зміна галузевої структури виробництва;
- кооперування різних виробництв з метою створення замкнутих циклів;
- ресурсозберігаючі і маловідходні технології;
- безвідхідні технології;
- технології утилізації відходів;
- екологічно чисті продукти;
- технології очищення.

При проведенні обстеження респондентам було запропоновано оцінити за 5-бальною системою значущість напрямків екологізації виробництва. Було отримано таку картину. Зміна галузевої структури виробництва – 19,8 % відповідей, технології утилізації відходів – 16,6 % відповідей, ресурсозберігаючі і мало відхідні технології – 15,5 % відповідей, безвідхідні технології – 14,9 % відповідей, екологічно чисті продукти – 11,9 % відповідей (на жаль, в Україні залишаються невизначеними основні засади державної політики щодо діяльності зі впровадження екологічно чистих технологій, страж-

дає від відсутності уніфікованої термінології та інформаційно-аналітичного забезпечення), кооперування різних виробництв з метою створення замкнених циклів – 9,1 % відповідей, технології очищення – 4,0 % відповідей.

Напрямок екологізації, пов'язаний з упровадженням технологій очищення, хоча і є найшвидшим, але оцінюється як неефективний у довготерміновій перспективі. На екологізацію виробництва мають вплив певні причини. Основні із них такі:

- нестача екологічних знань;
- фінансування охорони навколишнього середовища;
- економіко-технократичний підхід у менеджменті;
- господарський механізм, включаючи систему стимулювання;
- не достатня розробленість правового регулювання;
- рівень екологічної свідомості.

При проведенні обстеження респондентам було запропоновано оцінити за 5-бальною системою причини, що впливають на екологізацію виробництва. Було отримано таку картину: 51,4 % респондентів вважає, що основною причиною є господарський механізм, включаючи систему стимулювання. На другому місці (47,4 %) – не достатня розробленість правового регулювання. На третьому місці – рівень екологічної свідомості (36,5 %). Приблизно третина респондентів оцінила значимість такого фактора, як система фінансування охорони навколишнього середовища. 30 % опитаних дають оцінку значущості в 5 балів такому факторові як економіко-технократичний підхід у менеджменті, і 15,8 % оцінюють значимість такої причини як нестача екологічних знань.

У ході проведеного опитування було виділено основні заходи впливу на екологізацію виробництва, а саме:

- розроблення цільових програм;
- субвенції (цільові асигнування) на екологізацію виробництва;
- надбавки до цін на продукцію, що має екологічний сертифікат;
- звільнення екологічно чистих підприємств від плати за природні ресурси і від податків;
- плата за забруднення;
- жорсткість штрафних санкцій;
- відновлення законодавства;
- розширення кола екологічних нормативів;
- впровадження систем екоменеджменту й аудиту;
- екологізація обліку й звітності;
- введення екологічного паспорта;
- екологічна сертифікація і маркірування;
- введення незалежної експертизи проектів нового будівництва;
- формування високої екологічної свідомості.

Якщо проаналізувати значимість запропонованих заходів на основі п'ятибальної оцінки, що дають експерти, то можна виділити такі групи:

- формування високої екологічної свідомості, відновлення законодавства 56,2-57,2 % відповідей;
- введення незалежної експертизи проектів нового будівництва, плата за забруднення, жорсткість штрафних санкцій – 48,1-53,4 %;
- звільнення екологічно чистих підприємств від плати за природні ресурси і від податків – 42,5-42,9 %;

- екологічна сертифікація і маркірування, субвенції (цільові асигнування) на екологізацію виробництва, надбавки до цін на продукцію, що має екологічний сертифікат – 35,6-37,5 %;
- розроблення цільових програм, впровадження систем екоменеджменту й аудиту, екологізація обліку й звітності, введення екологічного паспорта – 27,6-31,4 % відповідей.

Як найменш ефективні (частка тих, хто дав цьому напрямкові 1 бал) виявилися, на думку експертів, такі напрямки як розроблення цільових програм (16,9 %) і введення екологічного паспорта (13,2 %). Це обумовлено тим, що і той, і інший напрямки на практиці поки що не дали істотних результатів, хоча розроблення екологічного паспорта дала змогу б підприємствам систематизувати інформацію про вплив на довкілля, і з цього погляду безсумнівна його значимість. Звертає на себе увагу наступне протиріччя. Незважаючи на високу оцінку поінформованості про екологічну політику розвинутих країн, експерти дали низьку оцінку таких заходів як впровадження систем екоменеджменту й аудиту (11,1 %), екологізація обліку й звітності (12,8 %). Це свідчить про недостатню поінформованість експертів про ефективність цих заходів у зв'язку з невикористанням їх в Україні.

З цього можна зробити висновок, що в цілому негативно оцінюється діюча система управління підприємствами з врахуванням у ній екологічних факторів. Однак, на нашу думку, ці оцінки відбивають реалії сьогодення: зростання забруднення навколишнього середовища в результаті господарювання, відсутність необхідного фінансового і матеріально-технічного забезпечення для екологічної реконструкції виробництва (високий рівень інфляції, скорочення бюджетного фінансування, спад виробництва, розрив господарських зв'язків, неплатежі і т.д.), недосконалість механізму стимулювання екологічно орієнтованої підприємницької діяльності; незначний вплив споживача на якість продукції (її екологічні характеристики), оскільки цей механізм тільки починає формуватися. Тому особливого значення набувають такі нові інструменти екологічного регулювання – екологічний менеджмент і маркетинг, екологічний облік і аудит, що довели свою високу ефективність за кордоном.

До ряду важливих напрямків, що визначають інтенсивність процесів екологізації виробництва, експерти відносять господарський і правовий механізми й екологічну свідомість. Такий висновок підтверджує необхідність удосконалення механізмів і нормативних актів, що регулюють і стимулюють екологічно орієнтовану підприємницьку діяльність. Особливої ролі набуває екологічна освіта управлінського персоналу, для цього необхідно внести відповідні зміни в навчальні програми підготовки фахівців, перепідготовки управлінських кадрів, велика частка яких в Україні традиційно формувалась з осіб, які мають спеціальну технічну освіту, а для менеджерів підприємств, що мають небезпечні виробництва, – наявність відповідного екологічного сертифікату для займаної посади.

Література

1. Балацкий О., Лукьянихин В., Лукьянихина Е. Экологический менеджмент: проблемы и перспективы становления и развития// Экономика Украины. – 200, № 5. – С. 68-73.

2. Галушкина Т.П., Харченко С.К. Экологический менеджмент в Украине: реалии перспективы. – Одесса, 1998. – 108 с.

3. Галушкина Т.П. Экологические инструменты экологического менеджмента (теория и практика). – Одесса: Институт проблем рынка и эколого-экономических исследований НАН Украины, 2000. – 280 с.

4. Мельник Л.Г. Екологічна економіка// Підручник. – Суми: ВТД " Університетська книга", 2002. – 346 с.

5. Черниченко Т.А. Развитие промышленности производства (эколого-экономический аспект). – Донецк: ИЕП НАН Украины, 2001. – 320 с.

УДК 330.322

Аспір. І.П. Андрушків¹ – Львівська КА

ЧИННИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Характеризуються чинники державного регулювання, які впливають на інноваційний розвиток та визначено основні проблеми розвитку ринку інновацій.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційна політика, інноваційні структури.

Doctorate I.P. Andrushkiv – Commercial Academy of Lviv

Factors of state regulation of the innovative development

Factors of state regulation that influence the innovative development are characterized and main problems of innovative market development are defined.

Keywords: innovations, innovative activity, innovative development, innovative policy, innovative structures.

Нова науково-технологічна стратегія ХХІ ст. має базуватись на принципово нових за формою організаціях – великих регіональних науково-технічних комплексах, орієнтованих на пріоритетний розвиток наукомістких виробництв [5]. Тому метою даної роботи є аналіз інноваційного розвитку України, а завданням – охарактеризувати чинники державного регулювання, які впливають на інноваційний розвиток та визначити основні проблеми розвитку ринку інновацій.

Дослідження інноваційної політики та розвитку держави та регіону, інноваційні форми регіонального розвитку викладено у працях таких вчених як Н.І. Іванової, А.А. Пересади, Д.М. Стеченко та ін. Зазначимо, що інноваційна економіка почала формуватися на Заході на початку 60-х років як результат високих темпів економічного зростання, на базі нової парадигми організації соціального простору – інформаційної.

На думку А.А. Пересади [3], інновація – це процес доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносять дохід, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни у соціальному середовищі. Таким чином, інновація повинна задовольняти ринковий попит, мати новизну і приносити прибуток виробнику.

Згідно з міжнародними стандартами [6], інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що втілений у вигляді нового чи

¹ Наук. керівник: доц. О.Д. Вовчак, канд. екон. наук – ЛКА